

NIEDALEKO (311) av

W pisowni rozłącznej (214), w łącznej (97).

Wszystkie samogłoski jasne (w tym w a 13 r., w o 1 r. błędne znakowanie).

Sł stp, Cn notuje, Linde brak.

1. O stosunku przestrzennym: w niedużej odległości, w sąsiedztwie, w pobliżu, opodal; na małą odległość; z małej odległości; *prope* (*proxime*) *Miech*, *Mącz*, Cn; *non longe* *Mącz*, *PolAnt*, *Vulg*; *iuxta* *Mącz*, *Vulg*; *in propinquum* *Miech*; *in extremo*, *iuxtim*, *propter* *Mącz*; *in proximo* *Modrz*; *haud procul*, *in conspectu*, *in ictu*, *propinque*, *in propinquo* Cn (276) : Ezop iż niedáleko był/ Xántus do niego przemowił *BierEz* E2v, N2; *MiechGlab* 56; *LibMal* 1545/94; *RejFig* Bb2; *RejWiz* A5v, 22v, 64v, 93, 98; Rzekł Fáráo/ idźcież ná pułzczą/ ále nie dáleko odchodźcie *BielKron* 29v; [Berna] Wfzytki ma żywioły okrom winá/ ktore nie dáleko z ichże źiemie do nich idzie. *BielKron* 283; Gdy gdzie Krol iedzie/ thedy go nołżá co známienitfzy ná łtolcach álbo ná rámionach iefli nie dáleko *BielKron* 453v, 119v, 248v, 306v, 445v; *Mącz* 179d [2 r.], 326c, 481b; *GórnDworz* P8, Q8v; *HistRzym* 31v; Gdi defzcz widzi nie dáleko w łuchy czás/ á v niego go nie máłż tedy láie. *RejZwierc* 57, 174v; *BudBib Gen* 44/4; *HistHel* D; *Strum* Cv; *BudNT przedm* b2v, c7 [3 r.]; *ModrzBaz* 111v; *SkarŻyw* A4, 134, 573; *GórnRozm* G2v; *ActReg* 87; *OrzJan* 90; *Drzewcá*/ nim tám doiedźiefz/ w dródze złamáć wáruy/ Gdy niedáleko woyłká/ Lardum ie połmáruy *WyprPl* C2; *LatHar* 737; *WujNT przedm* 4; *SarnStat* 1286; *KmitaSpit* B; *CzahTr* L2; nie dáleko biegu Do Biały kárczmy małż przed łobą flisie *KlonFlis* Hv,C.

niedaleko kogo, czego (107): Mllołciwy pán Iezus [...] wezwáł wczenniki łwé ofobliwie ná górę Tábor/ nie daleko Nazaret *OpecŻyw* 41 v; *FalZioł* V 17b, 44a; *BielŻyw* 80; *MiechGlab* 7, 8, 39; Thrzofz pyenyedzi bill vkradł zwoza wnoczi ná noczlyegv wkarczmye v Małura wewłzi nyedalyeko glogowcza. *LibMal* 1548/140, 1543/72v, 73 [3 r.], 1545/108, 1547/137, 1548/146 (15); *RejFig* Aa8 [2 r.]; *RejZwierc* 45v; *BibRadz Gen* 35/8, *Iudith* 3/12; A mam też tu łáfíády nie dáleko fiebye/ Miefzkam z nimi w rołkołzy *RejWiz* 66, 26v, 81v; Niema też Káłztelian z woyłkiem we wśi łtáwác/ ále niedáleko wśi. *UstPraw* D2v; *BielKron* 60v, 62, 78, 158v, 159 (33); *Mącz* 9c, 65c; *GórnDworz* T4; Atám nie daleko páłacu Krolewkie⁸⁰ był ieden przekop wielki w ktory źwierzeta łeśne były łchadzány *HistRzym* 66v, 88; *RejPos* 204, Ooo; *RejZwierc* 26, 174v, 273v, 274, Aaav; *BialKaz* L3v, Nv; *BudNT przedm* b4v; *ModrzBaz* 129v *marg*; *Oczko* 7v; *SkarŻyw* [236], 324, 356, 542; Nie dáleko téy głowy okrutného wężá/ Widác záłofny wyraz pokleklégo mężá. *KochPhaen* 3, 16; *GórnRozm* H; *ActReg* 105, 168, 171; *Phil* C; *GórnTroas* 28; *WujNT Ioann* 6/23; *SarnStat* 558 *marg*; *KlonFlis* B4v, G4v.

niedaleko od kogo, od czego [funkcja zbliżona do przyimkowej] (85): *OpecŻyw* 12; Rołnie w tey ziemi ziele ktore v nas Tatarłkim zowá, bowiem nie daleko iefł od Tatarow. *MiechGlab* 41; *LibLeg* 11/63, 84; *LibMal* 1543/68 [2 r.], 1544/93v, 1548/146v; *MurzHist* B4; *GliczKsiąż* Ev; Iágniefłká Pánná/ niedáleko od Ieruzálem sobie nowá Regułę wymyflíá *KrowObr* 134v; *BibRadz* I 41a *marg*, 158c *marg*; *BielKron* 56, 142v, 148, 237v, 266v (18); Lauernalis porta Romae, Bramá w Rzymie nie daleko od kościoła Lauerny boginiey. *Mącz* 185d, Id, 3c, 11c, 15d, 16a (36); *GórnDworz* Y8; *BudNT przedm* b2, *Matth* 8/30; A Márynus y Romnáldus/ niedáleko od onego kłáftztorá ná pułzczą połzli *SkarŻyw* 571, 74, 311; *StryjKron* 36, 95, 115, 395, 421, 487, 747; *Paprup* E3v; A było nie dáleko od nich łtádo wielkie wieprzow ná pałzey. *WujNT Matth* 8/30, *Luc* 7/6, *Ioann* 21/8; *CzahTr* D4v.

niedaleko około czego (1): *ták że [kule] nie dáleko około krolewfkiey głowy latały. BielKron 308.*

niedaleko za kim, za czym (3): *Krol [...] pośłał wżytek lud przeciw woýfku Mołkiewfkiemu ktore leżało nie dáleko zá rzeką Berezyną. BielKron 411, 247, 307v.*

niedaleko skąd (4): *Leop Act 27/28; Iełth od tąd nie dáleko ieden rycerz HistRzym 42, 42fv; Nie dáleko łtąd trzy ołtrowy mamy/ Myśliborłki z nich naprzod oglądamy. KlonFlis G.*

W charakterystycznych połączeniach: niedaleko biegać, być (51), *(od)chodźić (iść)* (5), *latać (lecieć)* (2), *leżący* (2), *leżeć* (9), *mieszkać* (2), *odjechać, osiąść* (2), *padać, położyć się, posadzić się, ruszyć się, skoczyć, stu(wa)ć* (3), *wrocić, wyjść.*

Połączenia: »gdzie [= *gdzieś*] niedaleko« (3): *tá biełiádá thák tákiem ludziom łmákuie iáko kozie Wilczy głos kiedy gdzie nie dáleko wyie zá płótem. RejZwierc 91; Oczko 30v; ActReg 28.*

»tam niedaleko« = *niedaleko stamtąd* [*szyk 16:1*] (17): *LibLeg 11/11; RejFig Bb; táłże nie dáleko łą wyłpy kthore zową Moluće BielKron 445v, 28, 286, 286v, 308, 430v, 432, 456; HistRzym 45, 66v, 88; PaprPan Hb; SkarŻyw 249; Tam niedaleko Ołłá w gardźiel ćiecęę [!] Wiśle KlonFlis G3, H.*

»tu niedaleko« = *niedaleko stąd* (5): *RejWiz 146v; Ale tu iełt miáłteczko nie dáleko [Ecce nunc civitas ista propinqua] do ktore⁸⁰ wćiec mogę BibRadz Gen 19/20; OrzRozm G2v; SkarŻyw 165; ActReg 28.*

»tuż niedaleko« (2): *Wodá z niey [z rury] oná fliczna iáko kryłztał płynie/ A wnet tuż nie dáleko záłię w zyemię ginie. RejWiz 34; RejZwierc 186.*

Przysłowie: *Yáko pólpolicye mowya/ [...] nie dáleko záwłffe od yábloni pádnie yáblko. GliczKsiąż Ev.*

Zwroty: »niedaleko chodząc, jeżdżąc« = *nie szukając innych przykładów, nawiązując do przykładów z najbliższego otoczenia; ne longius abire, non discedere longius Cn (3 : 3): A niedáleko ieżdżąc / niechay kto obydzie/ w Krákwie wżyłtki kościoły/ y niechay łpyta/ ktore go tn łwiętego kościoł? [...] Tu kościoł łwiętego Stániłławá/ Pathroná Polłkiego. [...] Tu Kościoł Pánnny Máryey KrowObr 219v; RejWiz A4v, 149v; CzechRozm 110v, 128v; O czym naydziełz w Kronikach Mołkiewfkich y v Herberłteiná folio 8. et folio 88. in commentarijs Mołfchouitidis niedáleko chodząc. StryjKron 416.*

»niedaleko widzieć, widzący« = *mieć, mający krótki wzrok (1 : 1): Lucini quibus sunt parvi utrinquae ocelli et brevis visus, Którzy nie dáleko wáidzą [!] pátrzą yáko łzczurek z miechá Mącz 198b; WujNT 809 marg.*

Przen (7) :

niedaleko od kogo, od czego (3): *Leop Act 17/27; O czym Páweł s. mowł do Athenienczykow: Záilte wiedzmy/ że nie dáleko iełt od káżdego z nas Pan Bog RejPosWiecz² 91; Nie dálekoś iełt od krolełtwá Bożego. WujNT Mar 12/34.*

a) O podobieństwie (4) :

Fraza: »[kto z kim] niedaleko chodzą« = *są podobni* (1): *Drudzy twierdzą żeby to [Cyganie] Cicones być mieli/ Co w Thráciey [...] śiedzieli. Bo Cicones z Cygány/ nie dáleko chodzą: Więć ich ná to mniemánie przezwiłká vwodzą. KlonWor 6.*

Zwroty: »niedaleko chybiać [kogo], odstrzelić się [od kogo czym]« = *być podobnym; non multum abluere* *Mącz* (1 : 1): Vicinus illi, Podobien yemu/ nie daleko fie od niego twarzą odfrzelił. *Mącz* 493d, 199a.

»niedaleko się z prawdą mijać« = *być bliskim prawdy* (1): Proxime ad verum accedunt, Nie daleko fie s prawdą miyąją/ Blisko prawdy fą. *Mącz* 326a.

2. O stosunku czasowym (22) :

a. O czasie przyszłym: w najbliższej przyszłości, wkrótce, niedługo; *prope* *PolAnt*, *Cn*; *propinque*, *proxime* *Cn* (21) : *FalZioł* IV 23c; *MurzNT Ioann* 11/55; Kiedy w ciężkiej niemocy z wst śmierdzi/ á pierwey to niebyło: śmierć niedaleko. *SienLek* 22, 23; *RejAp* 4; *RejPos* 4v, 9v, 111v, 113, 251v; *RejZwierc* 192; *KochList nlb* 1; Zyto fye w polu doftawa/ Y fwoią bárwą znać dawa: Iż iuz nie daleko zniwo *KochSob* 62; *KochFrag* 45.

niedaleko czego [funkcja zbliżona do przyimkowej] (1): iuz niedaleko prawie słońce było wieczoru/ gdy po prawey stronie przez one pagorki końce drzewcow widać było *BielKron* 307v; *RejPos* 183.

niedaleko do czego (1): Eximitur dies. Nie daleko do wyczora. *Mącz* 102d.

niedaleko od kogo (2): iuz fnadz vkázuią fie znaki iż nie daleko od niey [bestyjej] fą ty wyroki o niey wczynione. *RejAp* 146. Cf Wyrażenie.

niedaleko komu (1): Wiedz á pewnie oładz że takowemu śmierć iest niedaleko. *FalZioł* V 12v.

Zwrot: »niedaleko się przybliżyć« (1): Mieszkaż nami miły Pánie/ bo fie iuz náfz on nędzny wieczor nie daleko do nas przybliża. *RejPos* 110v.

Wyrażenie: »niedaleko [od kogo] odeszłe czasy« (1): Iákie pokuty zá dawnych onych á nie daleko od Apoftołow s. odeszłych czáfów [...] bywały *ReszList* 148.

b. O przeszłości (1) :

Zwrot: »niedaleko być od naszej pamięci« = *zdać się niedawno* (1): sprawy ktore fie wnim [w królestwie węgierskim] działy niedaleko fą od náfzey pámięci [a memoria nostra remotae non sunt] *ModrzBaz* 127v.

3. Prawie, omal, około; *prope* *Cn* (8) :

Fraza: »niedaleko (jest) od tego, tego« = *mało brakuje, żeby...*; *non multum abfuit, venit in periculum* *Mącz* (2:1); *MurzHist* B3v; Nec multum abfuit quin caderet, Máluczko nie padł/ nie daleko od tego było yż trochę nie padł. *Mącz* 429c, 480d.

Zwrot: »niedaleko (być), zdać się« [w tym: od czego (3), kogo (1)] = *być podobnym, niewiele się różnić; non procul abhorrere, propiorem esse* *Mącz* [szyk zmienny] (3:1): Rzekł młodzyeniec/ fwiadomciem iuz tego chłopięciá/ A nie táki tám rozum iáko v dzyecięciá. Boć mi dawał łácinę áż mi fie łeb kurzył/ [...] Ach gdzyefzbych ia też mógl być nie daleko tego *RejWiz* 68; *Mącz* 250a, 326a; Obcemu więcej życzyć/ niżli fwemu/ Coś niedaleko zda fie od zazdrości. *KochOdpr* A4.

a. O ilości (1) : Trzyftá lat nie daleko iáko pámiętawá/ Sprawę ninieyfzym ludziom ftará wiedzieć dawa [= *dajemy*]: Aby fie ták spráwiáli iáko ich przodkowie *BielRozm* 3.

4. *Trochę* (1) : Wargi subtilne nie daleko odwiśle, człouieka roztropnego y we wízitkim bacznego znam(onuą). *GlabGad* Ov.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (4) : *Prope*, *Blisko*/ *Niedaleko*. *Mącz* [325]d, 179d.

niedaleko od kogo (2): Abest non longe a me, Nie dąleko yeft ode mnie. *Mącz* 429b; Propius abes, Nie dąleko tam od niego. *Mącz* 429b.

Synonimy: 1., 2., 3. *blisko*; 2.a. *niedługo, prędko, rychło*.

Cf **DALEKO**, [**NIEPODALEKU**]

ASt